

Cenne, bezcenne/ utraczone

Rada redakcyjna
Sławomir Adamczyk, Monika Kuhnke,
Jacek Miler, Piotr Ogrodzki,
Urszula Paszkiewicz, Anna Różycka

Redaktor naczelny
Barbara Kobielska

Oprac. graficzne
Karwázy®

Korekta
Krystyna Juriewicz

Osrodek Ochrony i Konserwacji Zabytków
00-461 Warszawa, Al. Ujazdowskie 6
tel./fax 621 04 45; tel. 628 22 85

Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego
Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą
00-071 Warszawa, ul. Krakowskie Przedmie-
ście 15/17 tel./fax 826 30 59

Wydawca **pagina** sp. z o.o.
02-878 Warszawa, ul. Gajdy 38a

Zamówienia na egzemplarze
prosimy kierować pod adresem redakcji

3

Pokłosie wojny

Monika Kuhnke

4

Kradzież XVII-wiecznych map

ks. Krzysztof Gonet

6

Uwaga! Falsyfikaty

Andrzej Ryszkiewicz

8

Katalog strat wojennych 1939-1945

Monika Kuhnke

9

Zapomniane pokwitowanie majora Mosewa

Monika Kuhnke

10

Katalog Strat

Monika Barwik

14

Losy Szkatuły Królewskiej

Ewa Czepielowa, Zdzisław Żygułski jun.

22

O grobach polskich na cmentarzu Montmartre

Andrzej Niewęgliński

24

Dzieje królewskiej Galerii Obrazów

Maciej Choynowski

26

Tragiczne dzieje Syrenki Konstantego Hegla

Janusz Mróz, Krzysztof Lesiak

28

Rewindykacje po traktacie ryskim (I)

Jacek Miler

30

Gdzie jest monstrancja ze Świętej Lipki?

Piotr Ogródzki

32

Nikifor za okładką

ks. Krzysztof Gonet

33

Bezpieczeństwo pożarowe obiektów zabudowlanych w latach 1994-97

Listy, Summary

Pokłosie wojny

W siedzibie Stowarzyszenia Historyków Sztuki w Warszawie odbyła się 9 IV br. sesja naukowa „Pokłosie wojny”, poświęcona stratom wojennym w dziedzinie dzieł sztuki poniesionym przez Polskę w latach 1939-1945, zorganizowana przez Zarząd Oddziału Warszawskiego SHS oraz Biuro Pełnomocnika Rządu ds. Polskiego Dziedzictwa Kulturalnego za Granicą. Wygłoszono następujące referaty:

- Problematyka strat wojennych – problematyka wciąż aktualna... (Monika Kuhnke, Warszawa).
- Zaginione emalie ze zbiorów gołuchowskich (Ryszard Bobrow, Warszawa).
- Z problematyki strat wojennych w zakresie żydowskiej sztuki kultowej (Magdalena Sieramska, Warszawa).
- „Zapoznane – Niezbadane – Bezpowrotnie utracone?” (Andrzej Rzempełuch, Olsztyn).
- Zawartość i wojenne losy Szkatuły Królewskiej ze zbiorów Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie (Ewa Czepielowa, Kraków).
- Problem utraconych kolekcji pałacowych na przykładzie Czerniejewa i Lubostroń (Tomasz Łuczak, Poznań).
- Rozproszone i zaginione dzieła sztuki ze zbiorów Ordynacji Zamojskiej w Warszawie (Konrad Ajewski, Warszawa).

Wystąpienia te podsumowały dotychczasowe ustalenia dotyczące poniesionych strat przez zbiory gołuchowskie, Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie czy zbiory Ordynacji Zamojskiej w Warszawie oraz prace prowadzone przez Regionalne Ośrodki Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego (Wielkopolska: Lubostroń, Czerniejewo), współpracujące z Biurem Pełnomocnika Rządu.

Pierwsze wystąpienie poruszało aktualne problemy związane ze stratami wojennymi w kontekście ogólnoeuropejskim, ze szczególnym uwzględnieniem stosunków niemieckorosyjskich, a także sprawę legalności nabywania przez znane muzea (Anglia, Francja, Austria) dzieł sztuki pochodzących z wojennych rabunków. Autorka przedstawiła także zasady i sposoby działania powstałego w 1992 r. Biura Pełnomocnika Rządu w zakresie rejestra-

cji strat wojennych poniesionych przez Polskę. Omówiła też aktualny stan rokowań Polski z Niemcami oraz Rosją dotyczących dzieł sztuki przemieszczonych w wyniku wojny na teren drugiego państwa.

Referat na temat utraconych emalii ze zbiorów Ordynacji Czartoryskich w Gołuchowie uzmysławiał ogrom strat poniesionych przez te zbiory zarówno w znaczeniu ilościowym (ponad 500 utraconych dzieł sztuki), jak i wartości artystycznej poszczególnych obiektów. Z drugiej wielkiej kolekcji należącej do tej samej rodziny, tj. Muzeum XX Czartoryskich w Krakowie, zaginęła niemal cała wartość Szkatuły Królewskiej. Strata ta jest szczególnie dotkliwa, bowiem szkatuła zawierała pamiątki po polskich monarchach. Znajdujące się w niej drogocenne przedmioty już we wrześniu 1939 r. padły ofiarą grabieży niemieckiej. Również we wrześniu pastwą płomieni padła znaczna część bezcennych zbiorów Ordynacji Zamojskiej w Warszawie, a w 1944 r. dzieła zniszczenia dokończyli Niemcy, paląc wszystko, co pozostało. Ogromne, wspaniałe zbiory i bezcenna biblioteka rodu hr. Zamojskich przestały istnieć. Zagładzie uległy także bogate prywatne zbiory z terenu Wielkopolski, tj. terenu wcielonego w 1939 r. do Rzeszy, co autor referatu przedstawił na przykładzie dwóch rezydencji należących do rodziny hr. Skórzewskich.

Zaprezentowany też został referat poświęcony stratom w Prusach Wschodnich. Takie rezydencje, jak: Słobity czy Gładysze należące do rodu zu Dohna, Drogosze i Kwitajny stanowiące własność rodu Doenhofów czy Ponary i Łabędnik należące do rodziny von der Groeben, pozbawione swej pierwotnej funkcji, ogołocone z dzieł sztuki zdają się być bezpowrotnie utraconymi dla europejskiego dziedzictwa kulturowego.

Z poruszonych zagadnień uwagę zwrócił referat o stratach żydowskiej sztuki kultowej. Autorka zaprezentowała nie tylko informacje na temat skali samego rabunku i niszczenia, kierunku wywozu, lecz też powojenne losy niektórych obiektów (np. tych z warszawskiego Muzeum im. Mathiasa Bersohna).

Sesja spotkała się z dużym zainteresowaniem, a wszystkie referaty znajdują się w osobnej publikacji.

Monika Kuhnke